

Türkiye’de internet bağımlılığıyla ilgili yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi

Investigation of graduate theses on internet addiction in Turkey

Cihangir Kaçmaz¹, Hatice Birgül Cumurcu²

¹Bingöl Üniversitesi, Genç Meslek Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi Bölümü, Bingöl, Türkiye

²İnönü Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, Malatya, Türkiye

ÖZET

Amaç: Bu çalışmada, Türkiye’de internet bağımlılığıyla ilgili lisansüstü tezlerin içerik açısından analiz edilerek mevcut durumun ortaya koyulması, literatürde daha az çalışma yapılan çalışma gruplarının, örneklem tekniklerinin, araştırma türleri ve alanların belirlenmesi hedeflenmiştir.

Yöntem: Araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Yüksek Öğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi internet sitesinden ulaşılan 138 yüksek lisans, doktora ve tıpta uzmanlık tezi oluşturmaktadır.

Bulgular: Araştırmadan elde edilen bulgulara göre bu konuya ilişkin lisansüstü tezlerin yoğunlukla 2016-2020 yılları arasında yapıldığı görülmüştür. İncelenen tezlerin büyük bir kısmına tam metin olarak ulaşılmış, internet bağımlılığının Sosyal Bilimler ve Sağlık Bilimleri Enstitülerinde daha sık çalışıldığı ve araştırmacıların çalışma gruplarını büyük ölçüde lise ve üniversite öğrencilerinden oluşturdukları gözlenmiştir. İncelenen tezlerde en fazla nicel yöntemin tercih edildiği görülmüş, amaçsal örneklem tekniğinin en çok tercih edilen örneklem tekniği olduğu saptanmıştır. Araştırmacıların internet bağımlılığını ilişkisellik bağlamında sosyal, duygusal beceri ve problemlerle ve de demografik, sosyolojik ve sosyoekonomik özelliklerle ilişkilerini inceledikleri belirlenmiştir.

Sonuçlar: Sonuç olarak, internet bağımlılığıyla ilgili küçük yaş gruplarıyla çalışmalar yapılabilir, nitel ve karma araştırma yöntemleri daha sık kullanılabilir. Ayrıca internet bağımlılığı olgusunun daha iyi anlaşılabilmesi için disiplinler arası çalışmalar yapılabilir.

Anahtar kelimeler: internet bağımlılığı; lisansüstü; tez

ABSTRACT

Aim: In this study, it was aimed to reveal the current situation, to determine the study groups, sampling techniques, research types and areas where less studies are conducted in the literature by analysing the content of graduate theses related to internet addiction in Turkey.

Methods: The descriptive research model was used in the research. The sample of the study consists of 138 master's, doctorate and medical speciality theses accessed from the website of National Thesis Center of Higher Education Institution.

Results: According to the findings of the research, it was seen that postgraduate theses were mostly made between 2016-2020. Most of the theses were accessed in full text form, and it was determined that internet addiction was studied more frequently in the Social Sciences and Health Sciences Institutes. It has been observed that the researchers mostly formed their study groups from high school or university students. It was observed that the quantitative method was the most preferred method in the examined theses, and it was determined that purposeful sampling technique was the most used sampling technique. It has been determined that the researchers mostly examine the relationships of internet addiction with social, emotional skills or problems, as well as demographic, sociological and socioeconomic characteristics.

Conclusion: As a result, more studies on internet addiction should be conducted with younger age groups, qualitative or mixed research methods. In addition, more interdisciplinary studies need to be conducted to better understand the phenomenon of internet addiction.

Keywords: internet addiction; graduate; thesis

Giriş

1960'lı yıllarda Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyetler Birliği arasında yaşanan, soğuk savaş döneminde icat edilen internet 20. Yüzyılın sonlarına doğru ticari amaçlarla kullanılmaya başlanmasıyla beraber tüm dünyaya hızla yayılmıştır (Güdücü, 2006). Statista verilerine göre günümüzde 4.5 milyardan fazla insanın internet kullanıcısı olduğu belirtilmektedir (Statista, 2020).

İnternette ilk kez 1993 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi aracılığıyla tanışan Türkiye’de, internet ilk zamanlarda sadece büyük şirketler ve üniversiteler tarafından kullanılmış daha sonra bir takım yeniliklerle birlikte internet geniş kitlelere ulaşmaya başlamıştır (Güdücü, 2006). TÜİK’in 2019 yılında hazırlanmış olduğu Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması raporuna göre 16-74 yaş arasındaki bireylerin %75.3’ünün internet kullandığı, hanelerin %88’inin evlerinden internete erişim imkânına sahip oldukları belirtilmiştir (Çalışkan, 2019). İnternetin günlük yaşamın

içerisine bu kadar dâhil olması onun nasıl kullanılması gerektiği ile ilgili tartışmaları da beraberinde getirmiştir.

Sağlıklı internet kullanımı, interneti davranışsal veya bilişsel rahatsızlık olmadan uygun bir süre içinde bir amaç için kullanmak şeklinde tanımlanmaktadır. İnterneti sağlıklı kullanan bireyler, internet ortamında kurdukları iletişimle normal hayatlarındaki iletişimi ayırabilirler (Davis, 2001). Ancak, internet kullanımının 1990’lı yıllardan sonra hızla yaygınlaşmasıyla birlikte internet bağımlılığı kavramı ortaya çıkmıştır. Yıllar içinde bu bağımlılık türü “patolojik internet kullanımı” (Young, 2004), “problemlili internet kullanımı” (Caplan, 2002), “aşırı internet kullanımı” (Griffiths, 2000), “düzensiz internet kullanımı” (Goldberg, 1996) gibi farklı isimlerle adlandırılmıştır. Young (1998) bu bağımlılığı bireylerin bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimi için önemli etkileri olan psikolojik ve patolojik bir bozukluk olarak ifade etmiştir. Genel olarak internet bağımlılığı interneti aşırı kullanma isteğinin önüne geçememe, internete bağlı olunamayan zamanlarda hayatın anlamını yitirmesi, internet

kullanımından mahrum kalındığında aşırı gergin, sinirli ve huzursuz hissetme ve bireyin ailevi, sosyal ve iş hayatında ortaya çıkan aksaklıklar ve bozulmalar olarak tanımlanmıştır (Young, 2004).

Bağımlılık bireylerin kullandıkları bir nesne veya yapmış oldukları aktiviteye karşı kontrollerini yitirmeleri ve bu alışkanlıkların yoksunluğu durumunda da yaşamlarını rutin içerisinde devam ettirememelerini ifade eder (Gümüş, Kurt, Ermurat, & Feyatörbay, 2011). Bağımlılık denildiğinde geleneksel olarak akla sigara, alkol, uyuşturucu ve çeşitli kimyasal maddelerin kullanımı gelse de günümüzde bunların yanı sıra bilgisayar bağımlılığı, oyun bağımlılığı, gıda bağımlılığı, internet bağımlılığı, seks bağımlılığı, teknoloji bağımlılığı, alışveriş bağımlılığı ve de çevremizdeki insanlara karşı duyduğumuz aşırı bağımlılık gibi bağımlılıklardan söz edilebilir (Günüş & Kayri, 2010). Bu aşamada bağımlılıklar madde bağımlılıkları ve davranışsal bağımlılıklar şeklinde kategorize edilebilir. İnternet bağımlılığı da davranışsal bağımlılıklardan bir tanesidir. Griffiths (1999) bağımlılık davranışının temel aşamalarını dikkat çekme, duygudurum değişikliği, tolerans, geri çekilme belirtileri, çatışma ve nüksetme olarak belirtmiştir. Dikkat çekme bireylerin internete bağlı olmadıkları sürece sürekli çevrimiçi anları düşünmelerini, duygudurum değişikliği bireysel deneyimleri ve başa çıkma stratejilerini, tolerans meşgul olunan aktivitenin aynı etkiyi göstermesi için miktarının artırılmasını ifade eder. Geri çekilme belirtileri yoksunluk durumunda ortaya çıkan olumsuz fiziksel ve bedensel tepkileri, çatışma bireyin içsel ve çevresine karşı çatışmalarını, nüksetme ise bireyin yapmış olduğu aktivitelerin önceki modellerine geri dönme eğilimi belki de yıllar süren baskılama ve kaçınma eylemine hızla ve artan düzeyde geri dönme durumunu ortaya koyar (Cengizhan, 2005; Griffiths, 1999).

Birçok duygusal ve psikolojik bozuklukta olduğu gibi internet bağımlılığının da kesin nedeni bilinmemekle birlikte çeşitli etmenlerin bu bağımlılığa neden olduğu belirtilmektedir. İnternet bağımlılığı, alkol ve uyuşturucu bağımlılığında olduğu gibi beynin zevk merkezini etkilemekte; bağımlılık yapan davranış, bu kimyasalın salınımını aktive eden zevkli deneyimi desteklemek için bir dopamin salınımını tetiklemekte ve bireyin sürekli daha fazla aktiviteye ihtiyaç duymasına neden olmaktadır. Oyun, alışveriş ve sosyal medya kullanımı gibi internet etkinliklerine bağımlı olunmasının nedeni birden fazla ödül katmanı sağlamasıdır. Birey internet ortamındaki güncellemelerini okumak için her oturum açtığında, tekrarlanan ve beklenmedik haberler aldığı için bu bireye çoklu ve öngörülemeyen bir ödül katmanı sağlar. Her oturum açma, bireyi eğlendirecek ve daha fazlası için geri dönmesini sağlayacak öngörülemeyen sonuçlar verir. Diğer taraftan biyolojik yatkınlığın, kaygı ve depresyonun, gizli kalma isteğinin, sosyokültürel faktörlerin ve kişilik özelliklerinin internet bağımlılığına neden olabileceği öne sürülmektedir (Cash, Rae, H Steel, & Winkler, 2012). Ayrıca Eroğlu ve Koca Kutlu (2020) bireyin sosyalleşme ihtiyacının, sorunlardan kaçma isteğinin, çevre etkisinin, yalnızlıktan kurtulma ihtiyacının, cinsel arzuları karşılama isteğinin ve depresyonun internet bağımlılığına neden olabileceğini belirtmiştir.

İnternet bağımlılığının epidemiyolojisiyle ilgili net bir çıkarım yapmak mümkün değildir. Yapılan araştırmalar da epidemiyolojik bulgular coğrafi konum ve bölgeler, örneklem sayıları, katılımcılar, ölçüm kriterleri (anket, ölçek vb.), cinsiyet baskınlığı gibi değişkenlere bağlı olarak farklılık

göstermektedir. Bozkurt, Şahin ve Zoroğlu (2016)'nın 20 araştırmayı inceledikleri çalışmalarında internet bağımlılığının yaygınlığının %0.3 ile %38 arasında olduğu görülmektedir.

Aşırı derecede internet kullanımının bireyin rutin olarak yapması gereken işleri aksatmasına, teknolojik cihaz başında aşırı zaman harcamasına neden olduğu gibi akademik becerileri de olumsuz yönde etkilediği belirtilmiştir (Eroğlu & Koca Kutlu, 2020). Ders esnasında uyuya kalma, derslere gecikme ve aksatma, sürekli çevrimiçi davranışlarını düşünmekten dolayı unutkanlık, zihnin sürekli internet ile meşgul olması, dikkat eksikliği, derslerde başarısız olma buna örnek verilebilir (Özbek, 2017; Tura, 2015).

İnternet bağımlısı olan kişiler aşırı yorgunluk, aile ve çevresiyle ilişkilerinin bozulması, iş performansında veya akademik becerilerde bozukların olması, uyku sorunları gibi problemler yaşayabilmektedirler. İnternet bağımlılığıyla ilgili yapılan araştırmalar internet bağımlılığıyla yalnızlık arasında yüksek korelasyonel düzeyde bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Bireylerin internet bağımlılığı düzeyinin artmasının yalnızlık düzeyini artırdığı, bağımlılık düzeyinin düşmesinin yalnızlık düzeyini azalttığı görülmüştür (Eroğlu, 2016).

Yapılan araştırmalar internet bağımlılığının %50 oranında bir takım psikiyatrik bozukları beraberinde getirdiğini ortaya koymuştur. Bunlardan en sık karşılaşılanların sırasıyla madde kullanımı, duygudurum bozuklukları, depresyon, psikotik bozukluklar ve anksiyete bozukluğu olduğu belirtilmiştir. Buna ek olarak, bu bireylerin %38'inde kompulsif alışveriş, piromani, kumar oynama gibi en az bir başka bağımlılığında olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu bireylerin narsistik, antisosyal ve borderline kişilik bozukluklarının tanı ölçütlerini karşıladıkları ifade edilmiştir (Arisoy, 2009). Tura (2015) yapmış olduğu çalışmada aşırı internet kullanımının olduğunu ifade etmiştir (Tura, 2015). Chen ve Peng (2008) yapmış oldukları araştırmada internet bağımlılığı olan bireylerin normal bireylere göre psikolojik iyi oluş düzeylerinin ve öz saygılarının daha düşük olduğunu tespit etmişlerdir.

Alan yazındaki bazı araştırmalar aşırı internet kullanımının bireyleri fiziksel ve bedensel olarak olumsuz etkilediğini ortaya koymaktadır. Uzun süreli internet kullanımının fiziksel aktiviteleri azaltmasıyla birlikte obeziteye yol açabildiği (Shapira, Goldsmith, Keck Jr, Khosla, & McElroy, 2000), bulanık görme, sırt, omuz, el ve parmaklarda ağrılara neden olabildiği (Chou, 2001), enerji eksikliğine, aşırı gündüz uykululuğuna, zayıf bağışıklığa, fizyolojik işlev bozukluğuna neden olabileceği belirtilmiştir (Kuss, Griffiths, Karila, & Billieux, 2014).

Gelişen teknolojiyle birlikte küreselleşen dünyada çocukların internet teknolojisinden uzak tutulması ve kullanımından maruz bırakılması olası değildir. Yapılan araştırmalar çocukluk döneminde internet kullanımının çocuklar için bir takım olumlu ve olumsuz yönlerine atıf yapmaktadır. Sağlıklı internet kullanımının bireylerin bilgiye ulaşmalarını kolaylaştırdığı ve zamandan tasarruf etmelerini sağladığı ifade edilmektedir. İnternet aracılığıyla çocuklar bilgi birikimlerini arttırabilmekte ve bunları diğer bireylere kolaylıkla aktarabilmektedir (Çalık & Çınar, 2009). İnternetin eğitim amaçlı kullanılması çocuklara, araştırma yapma, bilgi ve düşüncelerini belki de hiç tanımadığı bireylerle- uzmanlarla paylaşıp onların fikir ve yorumlarını alma, kendi sınıf ve okul ortamı dışındaki öğrencilerle ortak projeler oluşturma, yeni arkadaşlar edinebilme, güzel vakit geçirme gibi katkılar sağlamaktadır (Tuncer, 2001). Ayrıca bu tür teknolojilerin

kullanımın bireylerin akıl yürütme, analitik düşünme ve yazma becerilerini geliştirdiği, bilgi, birikim ve uğraşlarını zenginleştirdiği ve çeşitli kariyer olanaklarını önlerine çıkardığı görülmüştür (Akdağ, Şahan-Yılmaz, Özhan, & İsmail, 2014). Erken çocukluk döneminde çocukların eğitiminde teknolojik imkânlardan faydalanmasının; çocukların dikkatlerini yoğunlaştırmasına yardımcı olduğu, el-göz koordinasyonlarını geliştirdiği, öğrendikleri bilgi ve becerileri pekiştirmelerini sağladığı, karar alma becerisini geliştirdiği ortaya konmuştur (İliş, 2006).

Diğer taraftan, sağlıklı internet kullanımı her ne kadar çocukların kişilik gelişimi ve psikolojik gelişime katkı sağlasa da, kontrolsüz internet kullanımının çocukların sosyal, duygusal, fiziksel ve psikolojik gelişimlerini olumsuz yönde etkilediği söylenebilir (Caplan, 2003). Bayraktar ve Gün (2006) internet kullanım amaçlarıyla ilgili çocuklarla yapmış oldukları çalışmada internetin eğitsel faaliyetlerde kullanılmasının ikinci plana atıldığını genellikle internetin oyun oynamak, müzik dinlemek, dosya indirmek, arkadaşlarından ve güncel gelişmelerden haberdar olmak, eğlenmek vb. amaçlarla kullanıldığını gözlemlemişlerdir (Bayraktar & Gün, 2006). Bu bağlamda kontrolsüz internet kullanımının çocukların akademik becerilerini olumsuz yönde etkileyebileceği söylenebilir. Ayrıca aşırı ve kontrolsüz internet kullanımıyla çocukların uygunsuz içeriklere maruz kalabildiği ve bu durumun onların cinsel ve duygusal gelişimlerine zarar verebileceği (Büker & Uludağ, 2010), kişilerarası iletişim kopuklarına, iletişimde saygı ve hoş görünün yitirilmesine ve siber zorbalığa yol açabileceği bildirilmiştir (Brey, 2006). Bunlara ek olarak, alkol, sigara, sağlıksız beslenme gibi olumsuz davranışlar geliştirebildikleri, bir takım fiziksel, bedensel ve gelişimsel hasarlara neden olabileceği ifade edilmektedir (Arnas, 2005).

Bu araştırmada; Türkiye’de internet bağımlılığıyla ilgili lisansüstü tezlerin içerik açısından incelenip analiz edilerek mevcut durumun ortaya konması, literatürde daha az çalışma yapılan çalışma gruplarının, örneklem tekniklerinin, araştırma türleri ve alanların belirlenerek gelecekte yapılacak olan çalışmalara ışık tutması hedeflenmiştir. Bu amaç doğrultusunda aşağıda bulunan araştırma sorularına cevap aranmıştır;

1. İncelenen tezlerin türü ve yıllara göre dağılımı nasıldır?
2. İncelenen tezlerin tam metne ulaşım durumuna göre dağılımı nasıldır?
3. İncelenen tezlerin yapıldığı enstitüler hangileridir?
4. İncelenen tezlerin yapıldığı anabilim dalları nelerdir?
5. İncelenen tezlerin yapıldığı çalışma grubu kimlerden oluşmaktadır?
6. İncelenen tezlerin araştırma yöntemleri nelerdir?
7. İncelenen tezlerde kullanılan örneklem teknikleri nelerdir?
8. İncelenen tezlerin internet bağımlılığıyla ilişkisel durumları nedir?

Yöntem

Türkiye’de internet bağımlılığıyla ilgili yapılmış lisansüstü tezleri tematik olarak incelemeyi amaçlayan bu çalışma betimsel tarama modelinde tasarlanmıştır. Betimsel tarama yönteminde sonuçların genellenebilirliğinin sağlanması için, ilgili alanda yazılmış olan eserlerin mümkün olduğunca araştırmaya dâhil edilmesi ve bulguların sistematik olarak kodlanması ve analiz edilmesi gerekir. Bu şekilde, betimsel

taramanın alanla ilgili bulguları ve akademik alanla ilgili genel durumu temsil ettiği iddia edilebilir (King & He, 2005; Usluel, Avcı, Kurtoğlu, & Uslu, 2013).

Evren ve örneklem

23.04.2020 tarihi itibarı ile Yüksek Öğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezindeki tezler incelendiğinde 609.289 lisansüstü çalışma (Yüksek Lisans, Doktora, Tıpta Uzmanlık, Sanatta yeterlilik, Diş Hekimliği Uzmanlık, Tıpta Yan Dal Uzmanlık) 1983 yılından günümüze kadar yazılmıştır.

Bu çalışmaya geçmişten bu güne internet bağımlılığıyla ilgili Türkiye’de yapılmış olan Yüksek Öğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi internet sitesi veri tabanından ulaşılabilen lisansüstü tezler dâhil edilmiştir. Bu bağlamda “internet bağımlılığı” anahtar kelimesi “Gelişmiş Tarama” bölümünde “Tez adı” ile birlikte taranmış; 2003 yılından 2020 yılına kadar çalışılmış 138 teze ulaşılmıştır. Tam ve özet metinlerine ulaşılan tüm lisansüstü tezler bilgisayar ortamına kodlanarak aktarılmıştır.

Veri toplama araçları

İncelenen tezlerdeki verileri analiz etmek amacı ile veri toplama formu oluşturulmuştur. Alanda yapılmış olan benzer çalışmalar araştırılmış; Aral, Tanrıbuyurdu, Tiryaki, Sağlam ve Aysu (2015) ve Ayanoğlu ve arkadaşları (2019)’un çalışmalarından faydalanarak Microsoft Excel ortamında yeni bir form oluşturulmuştur (Ayanoğlu ve ark., 2019; Aral, Tanrıbuyurdu, Tiryaki, Sağlam, & Aysu, 2015). Bu formda; incelenen tezlerin türü, yıllara göre dağılımı, tam metne ulaşım durumu, hangi enstitüde yapıldığı, hangi anabilim dalında yapıldığı, çalışma grubu, araştırma yöntemi, örneklem tekniği ve tezlerin ilişkiselliği başlıkları yer almaktadır. Toplanan veriler Microsoft Excel istatistik araçlarıyla betimsel olarak analiz edilmiş, elde edilen sonuçlara “Bulgular” bölümünde yer verilmiştir.

Bulgular

Örnekleme dâhil edilen 138 lisansüstü çalışmaya ait elde edilen veriler aşağıda verilmiştir.

İncelenen tezlerin türü ve yıllara göre dağılımı incelendiğinde internet bağımlılığı anahtar kelimesiyle incelenen lisansüstü tezlerin %76.09’unun yüksek lisans, %3.62’sinin doktora, %20.29’unun tıpta uzmanlık tezi olduğu tespit edilmiştir. İncelenen 138 lisansüstü çalışmasının %73.19’unun (101 çalışma) 2016-2020 yılları arasında (76 Yüksek Lisans, 3 Doktora, 22 Tıpta Uzmanlık), %22.46’sinin (31 çalışma) 2011-2015 yılları arasında (25 Yüksek Lisans, 1 Doktora, 5 Tıpta Uzmanlık), %3.62’sinin (5 çalışma) 2006-2010 arasında (3 Yüksek Lisans, 1 Doktora, 1 Tıpta Uzmanlık), %0.72’sinin (1 çalışma) 2000-2005 yılları arasında (1 Yüksek Lisans) yapıldığı saptanmıştır.

İncelenen tezlerde tam metne ulaşım durumuna ilişkin dağılımlar incelendiğinde internet bağımlılığıyla ilgili incelenen lisansüstü tezlerin büyük bir çoğunluğuna %94.20 (130 çalışma) tam metin olarak ulaşılabilirdiği saptanmıştır. Tezlerin sadece %5.80’inde tam metine erişim kısıtlılığı olduğu görülmüştür.

İncelenen tezlerin yapıldığı enstitü incelendiğinde internet bağımlılığıyla ilgili yapılmış olan lisansüstü çalışmaların %43.48’inin Sosyal Bilimler Enstitüsünde, %34.78’inin Sağlık Bilimleri Enstitüsünde, %18.84’ünün Eğitim Bilimleri Enstitüsünde, %1.45’inin de Fen Bilimleri Enstitüsünde ve diğer enstitülerde yapıldığı tespit edilmiştir.

Tablo 1. İncelenen tezlerin yapıldığı anabilim dalı

Değişken	n	%
Psikoloji Anabilim Dalı	45	32.61
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı	26	18.84
Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı	10	7.25
Hemşirelik Anabilim Dalı	9	6.52
Halk Sağlığı Anabilim Dalı	8	5.80
Aile Hekimliği Anabilim Dalı	8	5.80
Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı	6	4.35
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı	6	4.35
Psikiyatri Anabilim Dalı	5	3.62
Bağımlılık Danışmanlığı ve Rehabilitasyon Anabilim Dalı	2	1.45
Sosyal Hizmetler Anabilim Dalı	2	1.45
Rekreasyon Anabilim Dalı	2	1.45
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı	2	1.45
Diğer*	7	5.02
Toplam	138	100

*Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, Bağımlılık Danışmanlığı Ve Rehabilitasyon Anabilim Dalı, İşletme Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Sosyoloji Anabilim Dalı

Tablo 1 incelendiğinde internet bağımlılığıyla ilgili yapılan tezlerin %32.61'inin Psikoloji Anabilim Dalında, %18.84'ünün Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında, %7.25'inin Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalında, %6.52'sinin Hemşirelik Anabilim Dalında, %5.80'inin Halk Sağlığı Anabilim Dalı ve Aile Hekimliği Anabilim Dalında, %4.35'inin Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı ve Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalında, %4.07'sinin diğer anabilim dallarında, %3.62'sin Psikiyatri Anabilim Dalında yapıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca Bağımlılık Danışmanlığı ve Rehabilitasyon Anabilim Dalı, Sosyal Hizmetler Anabilim Dalı, Rekreasyon Anabilim Dalı ve Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalında ikişer (%1.45) çalışma yapıldığı saptanmıştır.

Tablo 2. İncelen tezlerin yapıldığı çalışma grubu

Değişken	n	%
Farklı yaş grubundaki çocuklar	20	14.49
İlkokul çocukları	2	1.45
Ortaokul çocukları	18	13.04
Lise çocukları	48	34.78
Üniversiteliler	40	28.99
Yetişkinler	1	7.25
Toplam	14	100

Tablo 2 yürütülen tezlerin yapılmış olduğu çalışma grubu bağlamında incelendiğinde, lise çağındaki çocukların (48 çalışma) ve üniversiteli öğrencilerinin (40 çalışma) en fazla tercih edilen çalışma grubu olduğu saptanmıştır. Ayrıca çalışma gruplarının %14.49'unun farklı yaş grubundaki çocuklardan, %13.04'ünün ortaokul çağındaki çocuklardan, %7.25'inin yetişkinlerden, %1.45'inin ilkokul çağındaki çocuklardan oluştuğu görülmüş, anaokulu çağındaki çocuklarla hiç çalışma yapılmadığı tespit edilmiştir. Farklı yaş grubunda yer alan çocuklarda belirli bir dönemsel ayırım (8-13, 10-14, 12-17 vb.) gözlemlenmediği için yapılan çalışmalar bu kategori içerisinde dâhil edilmiştir.

Tablo 3'da internet bağımlılığıyla ilgili incelenen tezlerin araştırma yöntemlerine bakıldığında, tezlerin %97.10'ununda nicel araştırma yöntemlerinin, %2.17'sinde karma yöntemlerin, %0.72'sinde ise nitel araştırma yönteminin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Tablo 3. İncelen tezlerin araştırma yöntemleri

Değişken	n	%
Nicel	134	97.10
Nitel	1	0.72
Karma	3	2.17
Toplam	138	100

Tablo 4 incelendiğinde, rastgele örnekleminin %38.41'le (53 çalışma) araştırmacıların lisansüstü çalışmalarında en fazla tercih ettiği örneklem tekniği olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca araştırmacıların incelenen çalışmaların %14.49'unda amaçsal örnekleme tekniğini, %12.32'sinde tabakalı örnekleme tekniğini, %10.87'sinde uygun örnekleme tekniğini, %7.97'sinde kolay ulaşılabilir örnekleme tekniğini, %6.52'sinde seçkisiz örnekleme tekniğini, %5.80'inde küme örnekleme tekniğini, %2.17'sinde karma örnekleme tekniğini, %1.45'inde ise evrenin tamamını örneklem tekniği olarak kullandıkları görülmüştür.

Tablo 4. İncelenen tezlerde kullanılan örneklem tekniği

Değişken	n	%
Rastgele örnekleme	53	38.41
Amaçsal örnekleme	20	14.49
Tabakalı örnekleme	17	12.32
Uygun örnekleme	15	10.87
Kolay ulaşılabilir örnekleme	11	7.97
Seçkisiz örnekleme	9	6.52
Küme örnekleme	8	5.80
Karma örnekleme	3	2.17
Evrenin tamamı	2	1.45
Toplam	138	100

Tablo 5 incelendiğinde yapılan tezlerin en fazla %37.68'le (52 çalışma) sosyal duygusal beceriler ve problemlerle ilgili olduğu görülmüştür. Ayrıca internet bağımlılığının %22.46'le demografik, sosyolojik ve sosyoekonomik bağlamda, %10.87'yle sağlık bağlamında, %7.25'inin aile tutumları bağlamında, %6.52'yle akademik beceriler ve siber zorbalık ve akran zorbalığı bağlamında, %5.80'le depresyon ve travma bağlamında, %2.90'la değerler bağlamında incelendiği saptanmıştır.

Tablo 5. İncelenen tezlerin ilişkiselliği

Değişken	n	%
Sosyal duygusal beceri/Problem	52	37.68
Demografik, Sosyolojik/Sosyoekonomik özellikler	31	22.46
Sağlık	15	10.87
Aile tutumları	10	7.25
Akademik beceriler	9	6.52
Siber zorbalık/Akran zorbalığı	9	6.52
Depresyon/Travma	8	5.80
Değerler	4	2.90
Toplam	138	100

Tartışma

Bu bölümde incelenen tezlerden elde edilen bulguların değerlendirilmesine yer verilmiştir.

İncelenen tezlerin türü ve yıllara göre dağılımı incelendiğinde internet bağımlılığıyla ilgili yapılan tezlerin çoğunluğunun son 10 yıl içerisinde yapıldığı, incelenen tezlerin de büyük bir çoğunlukla yüksek lisans tezi olduğu belirlenmiştir. İnternet kullanımının yaygınlaşmasının bu artışa neden olduğu düşünülmektedir. Ayrıca 2000-2010 yılları arasında diğer yıllara göre çok daha az çalışma yapıldığı, 2000-2005 yılları arasında ise doktora ve tıpta uzmanlık tez

çalışmasının hiç yapılmadığı tespit edilmiştir. Benzer bir şekilde tarama modeliyle yapılan araştırmalarda, yüksek lisans çalışmalarının doktora ve tıpta uzmanlık çalışmalarına göre daha fazla olduğu görülmüştür (Aydoğdu, 2019; Kapkın, Çalışkan, & Sağlam, 2018; Gürsoy, Aydoğdu, Aysu & Aral, 2019; Sağlam, 2016; Yıldız & Sağlam, 2017). Yapılan çalışmalarının süregelen yıllarda sürekli artış göstermesinin nedeninin internete erişimin kolaylaşması ve internet kullanımının artmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca aşırı internet kullanımına bağlı olarak ortaya çıkan olumsuzlukların insanlar üzerindeki etkilerinin araştırmacıların ilgilerini çektiği düşünülmektedir.

İncelenen tezlerde tam metne ulaşım durumuna ilişkin dağılımlara bakıldığında tezlerin %94.20'sine tam metin olarak ulaşılırken, tezlerin %5.80'ine tam metin olarak ulaşılamamıştır. Aral ve arkadaşları (2015) tezlere erişim kısıtlaması getirmenin bilimsel araştırmaların daha geniş kitlelere ulaşmasını ve yeni yapılacak çalışmalara örnek teşkil etmesini engellediğini belirtmiştir. Tonta ve Akbulut (2019) tezlerini açık erişime açmayan araştırmacılarla yapmış oldukları çalışmada araştırmacıların büyük bir çoğunluğunun tezleriyle alakalı yayın yapmak istediklerini ya da tezlerinin intihale uğramasından çekindikleri için tezlerini tam erişime açmadıklarını tespit etmiştir (Tonta & Akbulut, 2019).

Tezlerin yapıldığı enstitüler incelendiğinde internet bağımlılığı konusunun en fazla sosyal bilimciler tarafından ele alındığını görülmektedir. Bağımlılıklar, madde ve davranış bağımlılıkları şeklinde ele alındığında ve olumsuz etkileri göz önünde bulundurulduğunda çalışmaların Sosyal Bilimler ve Sağlık Bilimleri enstitülerinde yoğunlaşması normal karşılanabilir. Kadan, Aysu ve Aral (2019) madde bağımlılığıyla ilgili yapılmış olan lisansüstü tezleri inceledikleri araştırmada, benzer şekilde araştırmaların çoğunlukla Sosyal Bilimleri, Sağlık Bilimleri ve Eğitim Bilimleri Enstitüsünde yapıldığını belirtmişlerdir.

İncelenen tezlerin yapıldığı anabilim dalı incelendiğinde tezlerin büyük bir çoğunluğunun (%51.45) Psikoloji Anabilim Dalı ve Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında yürütülmüş oldukları görülmüştür. İnternet bağımlılığıyla ilgili yapılan tezlerin psikolojide yoğunlaşmasının nedeni bu bağımlılığın gözle görülebilir şekilde bireylerde psikolojik, davranışsal ve gelişimsel olarak bozuklukların görülmesi olduğu düşünülmektedir. Eğitim alanında yoğunlaşmasının nedeni ise çocuklarda beklenmedik davranış değişiklikleri olabilir.

Tezlerin yapılmış olduğu çalışma grubu incelendiğinde internet bağımlılığı ile ilgili yapılan çalışmaların % 63.76'sının çocuklardaki internet bağımlılığının araştırılmasına yönelik olduğu belirlenmiştir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde internet bağımlılığının çocukları olumsuz yönde etkilediği görülmüştür. Bu sorunları ele almak, farkındalık uyandırmak, çözüm önerileri üretmek amacıyla lisansüstü tezlerin bu yaş gruplarında daha fazla yoğunlaştığı söylenebilir. Yeşilyurt (2018) bilgisayar oyunları konulu yapılmış olan tezleri incelediği araştırmasında benzer şekilde çalışma gruplarının yaklaşık %60'ının çocuklardan oluştuğunu ortaya koymuştur. Ayrıca farklı yaş gruplarından çocuklarla yapılan çalışmalarda belirli bir dönemsel ayırımın göz önünde bulundurulmadığı tespit edilmiştir. Araştırmalar planlanırken çalışılacak yaş gruplarının gelişimsel dönemlere göre kategorize edilmesi internet bağımlılığıyla ilgili dönemsel olarak daha sağlıklı bilgiler edinmemizi sağlayabilir.

İncelenen tezlerde kullanılan araştırma yöntemleri incelendiğinde internet bağımlılığı ile ilgili yapılan lisansüstü çalışmalarda araştırmacıların en çok nicel araştırma yöntemlerini kullanarak genelde tanımlayıcı çalışmalar yapmayı tercih ettiğini ortaya konulmuştur. İnternet bağımlılığının yeni bir olgu olması ve de başlangıçta mevcut durumun tespitinin yapılması adına nicel araştırma yöntemlerinin tercih edildiği düşünülmektedir. Alan yazındaki benzer çalışmalar nicel araştırmaların nitel ve karma araştırmalara göre daha fazla araştırmacılar tarafından kullanıldığını göstermiştir (Ayanoğlu ve ark., 2019; Yaşar & Papatya, 2015). Ayrıca araştırmaların büyük bir bölümünde deneysel olmayan araştırma desenlerinin kullanıldığı, genellikle betimsel, karşılaştırmalı, ilişkisel ve tarama yöntemlerinin kullanıldığı görülmüştür. Ayanoğlu ve arkadaşları (2019) da yapmış oldukları çalışmalarında en sık kullanılan araştırma modellerinin betimsel, tarama, karşılaştırmalı ve ilişkisel modeller olduğunu belirtmişlerdir.

İncelenen tezlerde kullanılan örneklem teknikleri ele alındığında en çok tercih edilen örneklem tekniğinin rastgele örnekleme tekniği (%38.41) olduğu tespit edilmiştir. Rastgele örnekleme tekniğinde, araştırma evrenini temsil eden tüm bireyler örnekleme seçilmek için bağımsız ve eşit şansa sahiptirler. Araştırma evreninin temsiliyetini en güçlü ve geçerli ifade eden örnekleme yöntemidir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz, & Demirel, 2016). Araştırmacıların çalışmalarının genellenebilirliğini artırmak ve de internet bağımlılığının toplum içerisindeki yaygınlığını tespit etmek için rastgele örnekleme tekniğini tercih ettikleri ifade edilebilir.

İncelenen tezlerin ilişkisellikleri incelendiğinde tezlerin en çok Sosyal Duygusal Beceri/Problemlerle ilgili olduğu saptanmıştır. Bağımlılık olgusunun insan ruh sağlığıyla ilgili olduğu ele alındığında elde edilen bu veri araştırmanın bulgularıyla örtüşmektedir. Batıgün ve Kılıç (2011) yapmış oldukları çalışmada aşırı internet kullanımının düşük özdenetim ve yaşam doyumuna neden olduğunu, bu durumun sosyoekonomik düzeyi yüksek olanlarda diğerlerine göre daha fazla olduğunu, Şahin (2014) problemlerle internet kullanımının gençlerde problemlerle başa çıkma ve kaçınma stratejileriyle ilişkili olduğunu, Eroğlu (2014) internet bağımlılığıyla yalnızlık arasında pozitif korelasyonel düzeyde ilişki olduğunu saptamışlardır. Ayrıca Gümüş, Şıpkın, Tuna ve Keskin (2015) gençlerin çoğunlukla interneti iletişim ve hoşça vakit geçirmek için kullandığını, problemlerle internet kullanımıyla siber zorbalık arasında ilişki olduğunu, Balcı ve Gülnar (2009) 953 üniversite öğrencisiyle yaptıkları çalışmada aylık gelir ve cinsiyet değişkenlerinin internet bağımlılığıyla yordayıcı bir ilişkisinin olmadığını, örneklem grubunun %23.2'sinin internet bağımlılığı tanı kriterlerine uyduğunu tespit etmişlerdir.

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırma sonuçları genel olarak incelendiğinde; Türkiye'de internet bağımlılığıyla ilgili doktora öğrencilerinin çalışmalarının kısıtlı sayıda olduğu en çok yüksek lisans öğrencilerinin çalışma yaptığı ve lisansüstü tezlerin yoğunlukla 2016-2020 yılları arasında yapıldığı görülmüştür. İncelenen tezlerin büyük bir kısmına tam metin olarak ulaşılmış, internet bağımlılığının Sosyal Bilimler ve Sağlık Bilimleri Enstitülerinde daha sık çalışıldığı tespit edilmiştir. İnternet bağımlılığıyla ilgili yapılan tezler yapıldıkları anabilim dallarına göre incelendiğinde Psikoloji ve Eğitim Bilimleri

Anabilim dallarında bu konuya yoğunlukla eğilim gösterildiği belirlenmiştir. Araştırmacıların çalışma gruplarını büyük ölçüde lise ve üniversite öğrencilerinden oluşturdukları gözlenmiş, ilkokul çağındaki çocuklarla çok az çalışma yapıldığı, erken çocukluk dönemindeki çocuklarla hiç çalışma yürütülmediği görülmüştür. İncelenen tezlerde en fazla nicel yöntemin tercih edildiği, nitel ve karma yöntemlerin oldukça sınırlı sayıda kullanıldığı saptanmıştır. Amaçsal örneklem tekniğinin en çok tercih edilen örneklem tekniği olduğu, araştırmacıların çoğunlukla internet bağımlılığının sosyal duygusal beceri ve problemlerle ve de demografik, sosyolojik ve sosyoekonomik özelliklerle ilişkilerini inceledikleri belirlenmiştir.

Elde edilen sonuçlar doğrultusunda, gelecekte yapılacak çalışmalar için aşağıdaki öneriler verilebilir:

- İnternet bağımlılığıyla ilgili daha kapsamlı ve derinlemesine bilgilere ulaşmak adına nitel ve karma araştırmalar yapılabilir.
- Yapılan araştırmalar internet bağımlılığının gençler ve yetişkinlerde olduğu gibi küçük yaşta çocukları da olumsuz etkilediğini ortaya koymaktadır. Özellikle çocuklar için oldukça kritik olan erken çocukluk döneminde karşılaşılan olumsuzlukların çocuklarda kalıcı hasarlar bıraktığı bilinmektedir. Bu nedenle 0-6 yaş grubu çocuklarla ve ilkokul çağındaki çocuklarla araştırmaların yapılması önerilebilir.
- İnternet bağımlılığı olgusunun daha iyi anlaşılabilmesi için disiplinler arası çalışmalar yapılabilir.
- Araştırmalarda en fazla rastgele örneklem tekniğinin kullanıldığı görülmüştür. İleriki araştırmalarda farklı örneklem teknikleri kullanılarak çalışmalar yapılabilir.
- Çalışmaların ağırlıklı olarak yüksek lisans tezi olarak çalışıldığı dikkate alındığında bundan sonraki süreçte konunun doktora öğrencileri tarafından daha ileri araştırmalar olarak planlanmasının yararlı olacağı söylenebilir.
- Günümüz dünyasında en yüksek maddi değere sahip şirketlerin teknoloji ve yazılım şirketleri olduğu görülmektedir. İnternet bağımlılığı her ne kadar olumsuz bir olgu olarak karşımıza çıksa da internet ve teknolojiye ilgi duyan bu bireylerin doğru bir şekilde tespit edilip yönlendirilmeleriyle ülkemiz adına katma değer oluşturmalarına fırsat tanınabilir.

Çıkar Çatışması

Çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal Destek

Bu çalışmada finansal destek alınmamıştır.

Hakem Değerlendirmesi

Dış bağımsız.

Yazar Katkıları

C.K.: Tasarım, Metodoloji, Veri Toplanması, Veri analizi,, Metodoloji, Yazma - orijinal taslak.

H.B.C.: Metodoloji, Veri analizi, Yazma - Eleştirel İnceleme.

Kaynaklar

Akdağ, M., Şahan-Yılmaz, B., Özhan, U., & İsmail, Ş. (2014). Üniversite öğrencilerinin internet bağımlılıklarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (İnönü Üniversitesi örneği). *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1). 73-96.

- Aral, N., Tanribuyurdu, E. F., Tiryaki, A. Y., Sağlam, M., & Aksu, B. (2015). Türkiye'de çocuk gelişimi alanındaki lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 14(1), 7-16.
- Arısoy, Ö. (2009). İnternet bağımlılığı ve tedavisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1(1), 55-67.
- Arnas, Y. A. (2005). 3-18 yaş grubu çocuk ve gençlerin interaktif iletişim araçlarını kullanma alışkanlıklarının değerlendirilmesi. *Turkish Online Journal of Educational Technology*, 4(4), 59-66.
- Ayanoğlu, M., Ebru, B., Kay, M. A., İnci, R., Tarkoçin, S., Kaçmaz, C., Temiz, A., Göğebakan, Ş. (2019). Çocukluk döneminde görülen duygusal ve davranışsal sorunlarla ilgili Türkiye'de yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 7(2), 196-210.
- Aydoğdu, F. (2019). Türkiye'de koruyucu aile uygulaması ile ilgili yapılmış lisansüstü tezlerin değerlendirilmesi. *Social Sciences Studies Journal*, 5(53), 7481-7489.
- Balcı, Ş., & Gülnar, B. (2009). Üniversite öğrencileri arasında internet bağımlılığı ve internet bağımlılarının profili. *Selçuk İletişim*, 6(1), 5-22.
- Batıgün, A. D., & Kılıç, N. (2011). İnternet bağımlılığı ile kişilik özellikleri, sosyal destek, psikolojik belirtiler ve bazı sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkiler. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26(67), 1-10.
- Bayraktar, F., & Gün, Z. (2006). Incidence and correlates of internet usage among adolescents in North Cyprus. *CyberPsychology & Behavior*, 10(2), 191-197.
- Bozkurt, H., Şahin, S., & Zoroğlu, S. (2016). İnternet bağımlılığı: Güncel bir gözden geçirme. *Journal of Contemporary Medicine*, 6(3), 235-247.
- Brey, P. (2006). Evaluating the social and cultural implications of the internet. *ACM SIGCAS Computers and Society*, 36(3), 41-48.
- Büker, H., & Uludağ, Ş. (2010). Şiddet içerikli video oyunlarının çocuklar ve gençler üzerindeki etkileri: saldırganlık, şiddet ve suç dair bir değerlendirme. *Adli Bilimler Dergisi*, 9(4), 54-75.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (20 ed.). Ankara.
- Çalık, D., & Çınar, Ö. P. (2009). Geçmişten günümüze bilgi yaklaşımları bilgi toplumu ve internet. *XIV. Türkiye'de İnternet Konferansı*, 12-13.
- Çalışkan, N. (2019). İşte Türkiye'nin interneti: Kaç kişi kullanıyor? Kaç hanede var? Kaç kişi hiç bilmiyor? Erişim Adresi <https://www.haberturk.com/turkiye-de-kac-kisi-internet-kullaniyor-2516781-teknoloji>
- Caplan, S. E. (2002). Problematic Internet use and psychosocial well-being: development of a theory-based cognitive-behavioral measurement instrument. *Computers in Human Behavior*, 18(5), 553-575.
- Caplan, S. E. (2003). Preference for online social interaction: A theory of problematic Internet use and psychosocial well-being. *Communication Research*, 30(6), 625-648.
- Cash, H., D Rae, C., H Steel, A., & Winkler, A. (2012). Internet addiction: A brief summary of research and practice. *Current Psychiatry Reviews*, 8(4), 292-298.
- Cengizhan, C. (2005). Öğrencilerin bilgisayar ve internet kullanımında yeni bir boyut: "internet bağımlılığı". *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 22(22), 83-98.
- Chen, Y. F., & Peng, S. S. (2008). University students' Internet use and its relationships with academic performance, interpersonal relationships, psychosocial adjustment, and self-evaluation. *CyberPsychology & Behavior*, 11(4), 467-469.
- Chou, C. (2001). Internet heavy use and addiction among Taiwanese college students: an online interview study. *CyberPsychology & Behavior*, 4(5), 573-585.
- Davis, R. A. (2001). A cognitive-behavioral model of pathological Internet use. *Computers in Human Behavior*, 17(2), 187-195.
- Eroğlu, A. (2014). *İnternet bağımlılığı ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Eroğlu, Ç., Koca Kutlu, A. (2020). Hemşirelerde internet bağımlılığı ve zaman yönetimi ilişkisinin belirlenmesi. *Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 110 -116.
- Eroğlu, S. B. (2016). İnternet bağımlılığı ile ilgili değişkenlerin incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(1), 184-199.
- Goldberg, I. (1996). Internet addiction disorder. Erişim Adresi <http://aeps.ulpgc.es/JR/Documentos/ciberadictos.doc>
- Griffiths, M. (1999). Internet addiction: fact or fiction? *The Psychologist*, 12(5), 246- 250.
- Griffiths, M. (2000). Excessive Internet use: Implications for sexual behavior. *CyberPsychology & Behavior*, 3(4), 537-552.
- Güdücü, B. (2006). *Bir kamusal alan olarak Türkiye’de internet kullanımı* (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gümüş, A. B., Şıpkın, S., Tuna, A., & Keskin, G. (2015). Üniversite öğrencilerinde problemlerli internet kullanımı, şiddet eğilimi ve bazı demografik değişkenler arasındaki ilişki. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 14(6), 460-467.
- Gümüş, İ., Kurt, M., Erzurum, D. G., & Feyatörbay, E. (2011) Lise öğrencilerinin madde bağımlılığı konusunda bilgi, tutum ve davranış düzeylerinin belirlenmesi (Erzurum Örneği). *Ekev Akademi Dergisi*, 15, 321-334.
- Günüç, S., & Kayri, M. (2010). Türkiye’de internet bağımlılık profili ve internet bağımlılık ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik-güvenirlilik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(39), 220-232.
- Gürsoy, F., Aydoğdu, F., Aysu, B. & Aral, N. (2019) Engelli çocuklarda oyun ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerdeki eğilimler. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 4(2), 44-57.
- İliş, B. E. (2006). *Erken çocukluk eğitiminde bilgisayar kullanımına yönelik bilgisayar ve anaokulu öğretmenleri ile 6 yaş grubu çocuklarının görüşleri* (Yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kuss, J D., D Griffiths, M., Karila, L., & Billieux, J. (2014). Internet addiction: A systematic review of epidemiological research for the last decade. *Current Pharmaceutical Design*, 20(25), 4026-4052.
- Kadan, G., Aysu, B., & Aral, N. (2019). Madde bağımlılığına yönelik yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 20(1), 65-68.
- Kapkın, B., Çalışkan, Z., & Sağlam, M. (2018). Türkiye’de 1999-2017 yılları arasında değerler eğitimi alanında yapılmış lisansüstü çalışmaların incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 16(35), 183-207.
- King, W. R., & He, J. (2005). Understanding the role and methods of meta-analysis in IS research. *Communications of the Association for Information Systems*, 16(1), 665-686.
- Özbek, B. (2017). Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığının yalnızlık düzeyleri açısından değerlendirilmesi (Yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sağlam, M. (2016). *Türkiye’de çocuk hakları alanında yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi*. VIII. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi, Çanakkale, Türkiye.
- Şahin, N. (2014). *Ergenlik problemleri ve baş etme yöntemleri ile internet bağımlılığı arasındaki ilişki* (Yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Shapira, N. A., Goldsmith, T. D., Keck Jr, P. E., Khosla, U. M., & McElroy, S. L. (2000). Psychiatric features of individuals with problematic internet use. *Journal of Affective Disorders*, 57(1-3), 267-272.
- Statista. (2020). Global digital population as of January 2020. Erişim Adresi <https://www.statista.com/statistics/617136/digital-population-worldwide/>
- Tonta, Y., & Akbulut, M. (2019). Türkiye’de lisansüstü tezlere açık erişim. *Türk Kütüphaneciliği*, 33(4), 219-248.
- Tuncer, N. (2001). İnternet: Çocuklar ve yasalar. *Türk Kütüphaneciliği*, 15(4), 427-435.
- Tura, R. T. (2015). *Başkent Üniversitesi öğrencilerinde internet bağımlılığı sıklığı ve ilişkili faktörler* (Doktora tezi). Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi.
- Usluel, Y. K., Avcı, Ü., Kurtoğlu, M., & Uslu, N. (2013). Yeniliklerin benimsenmesi sürecinde rol oynayan değişkenlerin betimsel tarama yöntemiyle incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(1), 53-71.
- Yaşar, Ş., & Papatça, E. (2015). İlkokul matematik derslerine yönelik yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 113-124
- Yeşilyurt, F. (2018) Türkiye’de eğitim-öğretim alanında yapılan bilgisayar oyunları konulu lisansüstü tezlerin incelenmesi, *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9, 1506-1524.
- Yıldız, E.& Sağlam, M. (2017). Türkiye’de yapılan lisansüstü çalışmalarda şiddet konusunun ele alınışı. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 8(19), 72-84.
- Young, K. S. (1998). Internet addiction: The Emergence of a new clinical disorder. *CyberPsychology & Behavior*, 1(3), 237-244.
- Young, K. S. (2004). Internet addiction: A new clinical phenomenon and its consequences. *American Behavioral Scientist*, 48(4), 402-415.